

KROONJUWELEN EN ANDERE MYCOLOGISCHE SNUISTERIJEN 7: DE DIJK VAN HET JULIANA-KANAAL TUSSEN GEULLE EN ELSLOO

Jo Bollen

Het Einde, 39 6181 JS Elsloo

Bollen, J.A.G. 2003. Crown jewels and other mycological ornaments 7: The dike of the Juliana Canal between Geulle and Elsloo. *Coolia* 46(1): 25-28.

Some parts of the dike of the Juliana Canal proved to be surprisingly rich in fungus species typical of waxcap grasslands. Unfortunately the mycological value is declining due to poor management. The total list of taxa up to 1997 includes 83 species (including varieties). Over half of the species are included in the Dutch Red List which stresses the mycological importance of this site. Some of the observed species are extremely rare in the Netherlands.

Parallel aan de Maas is in 1930 het Juliana-kanaal aangelegd. Al tijdens de aanleg van het kanaal was het gebied heel bijzonder. Door de graafwerkzaamheden zijn vele haaientanden en andere fossielen blootgelegd. Het kanaal doorsnijdt de Elsloo-laag, een bekende fossielenlaag uit het Tertiair (Ummels et al., 1998).

Langs het kanaal zijn dijken aangelegd. Beneden aan de dijk zijn twee rijen Canadese populieren aangeplant. Bijzonder zijn hier de grote aantallen maretak (mistletoe) in de populieren. Deze parasitaire plant gaat op veel plaatsen achteruit, maar de maretakken langs het kanaal lijken het bijzonder goed naar hun zin te hebben. Roeken gebruiken verse takjes van deze populieren voor hun nestbouw, omdat de takjes gemakkelijk loslaten op de aanhechtingsplaats.

Vegetatie en beheer

Tot enkele jaren geleden werd de dijk begraasd door schapen. De dijk had op veel plaatsen een open, schrale en mosrijke vegetatie met soorten als grasklokje, kleine pimpernel, knolsteenbreek en muizenoor. Ze was ook uitzonderlijk rijk aan (zeldzame) grasland-paddestoelen. Helaas vindt er sinds het overlijden van de eigenaar van de schapen, de heer B. Groenewoud, geen intensieve begrazing meer plaats. Daardoor hebben de genoemde plantensoorten plaats moeten maken voor hogere soorten zoals knautia, knooppkruid, margriet, smalle weegbree, brandnetel en grote grassoorten. De dijk wordt nu jaarlijks één keer gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. In sommige jaren wordt zeer laat in het jaar gemaaid of worden delen van de dijk niet gemaaid en dit veroorzaakt een snelle verruiging van de vegetatie. De eigenaar van de dijk (Rijkswaterstaat) is bij herhaling gewezen op de hoge mycologische waarde en het belang van een goed beheer van de dijk, maar dat heeft tot nog toe niet geleid tot een optimaal beheer (Keizer, 2002). Jalink, Keizer & Brouwer (2002) geven uitgebreide aanbevelingen voor het beheer van paddestoelenrijke schrale graslanden en grassdijken.

Mycoflora

De onderzochte dijk ligt tussen Geulle en Elsloo in de kilometerhokken met de coördinaten 180/326 en 180/327, dus net ten westen van het noordelijk deel van het Bunderbos c.a. (Bollen, 2002). De totaallijst van alle vondsten op de kanaaldijk tot 1997 bedraagt 83 soorten. Dat het om een zeer bijzondere mycoflora ging blijkt wel uit het feit dat maar liefst ruim de helft van alle soorten (53%) op de rode lijst (Arnolds & Ommering, 1996) staat. In onderstaande tabellen zijn alle 44 rode-lijstsoorten van het onderzochte dijktracé opgenomen. Met recht kan gesteld worden dat deze dijk tot de mycologische kroonjuwelen van Nederland behoort.

In de totaallijst staan vele soorten die karakteristiek zijn voor wasplaatgraslanden, zoals Wasplaten (*Hygrocybe*, *Camarophyllopsis*), Barsthoeden (*Dermoloma*), Satijnzwammen (*Entoloma*), Aardtongen (*Geoglossum*, *Trichoglossum*, *Microglossum*) en knotszwammen (*Clavulinopsis*, *Clavaria*). Keizer (2002) toont aan dat de dijk van het Juliana-kanaal een van de meest waardevolle wasplaatgraslanden van Limburg is. Hij beschouwt een iets langer traject van de dijk (van Bunde tot Elsloo) en geeft aan dat daar sinds 1986 maar liefst 19 soorten Wasplaten, 11 soorten Satijnzwammen en 10 soorten Knotszwammen en Aardtongen zijn gevonden. Hiermee scoort de dijk van het Juliana-kanaal in de allerhoogste categorie van het systeem voor mycologische graslandwaardering dat Rald (1985) voor de Deense wasplaatgraslanden heeft opgesteld.

Tegenwoordig ziet de dijk er verwaarloosd uit. Mycologen die dit stukje kanaaldijk nog van vroeger kennen, zullen met weemoed terug denken aan de vele bijzondere graslandpaddestoelen. Zonder de begrazing mag deze dijk op termijn als verloren worden beschouwd, wat betreft de vele bijzondere graslandpaddestoelen. De begrazing blijft nu al zo'n vijftal jaren achterwege en vele van de 44 rode-lijstsoorten zijn hier inmiddels verdwenen. Tot de bijzondere en vermoedelijk inmiddels verdwenen soorten horen onder andere *Camarophyllopsis schulzeri* (Krijtlandwasplaat), *C. phaeophylla* (Donkere wasplaat), *Clavaria pullei* (Zwartbruine knotszwam), *Clavulinopsis fusiformis* (Bundelknotszwam), *C. luteoochracea* (Okergele knotszwam), *Entoloma calaminare* (Zinksatijnzwam), *Hygrocybe perplexa* (Bruinrode wasplaat), *Hygrocybe reali* (Bittere wasplaat) en *Microglossum olivaceum* (Olijfgroene aardtong).

Rode-lijstsoorten op de dijk van het Juliana-kanaal tussen Geulle en Elsloo

Ernstig bedreigd (EB, 5 soorten)

- Clavulinopsis fusiformis* ~ Bundelknotszwam
- Entoloma poliopus* ~ Sombere staalsteeltje
- Entoloma porphyrophaeum* ~ Porfiersatijnzwam
- Hygrocybe perplexa* ~ Bruinrode wasplaat
- Hygrocybe reali* ~ Bittere wasplaat

Bedreigd (BE, 17 soorten)

- Camarophyllopsis phaeophylla* ~ Donkere wasplaat
- Camarophyllopsis schulzeri* ~ Krijtlandwasplaat
- Clavaria incarnata* ~ Zonnegloedknotszwam
- Clavaria straminea* ~ Strogele knotszwam

Clavulinopsis corniculata ~ Sikkelkoraalzwam
Dermoloma pseudocuneifolium ~ Kleine barsthoed
Entoloma jubatum ~ Fijnschubbige satijnzwam
Geoglossum fallax ~ Fijnschubbige aardtong
Geoglossum glutinosum ~ Kleverige aardtong
Geoglossum umbratile ~ Slanke aardtong
Gymnopilus flavus ~ Grasvlamhoed
Hygrocybe acutoconica ~ Puntmutswasplaat
Hygrocybe glutinipes ~ Kleverige wasplaat
Hygrocybe psittacina ~ Papagaaizwammetje
Macrolepiota excoriata ~ Rafelige parasolzwam
Ramariopsis kunzei ~ Ivoorkoraaltje
Trichoglossum hirsutum ~ Ruige aardtong

Kwetsbaar (KW, 13 soorten)

Clavaria fragilis ~ Wormvormige knotszwam
Clavulinopsis helveola ~ Gele knotszwam
Clavulinopsis laeticolor ~ Fraaie knotszwam
Clavulinopsis luteoalba ~ Verblekende knotszwam
Conocybe dumetorum ~ Dwergbreeksteeltje
Dermoloma cuneifolium ~ Grauwe barsthoed
Entoloma caesiocinctum ~ Bruine zwartsneesatijnzwam
Entoloma conferendum ~ Sterspoorsatijnzwam
Entoloma papillatum ~ Tepelsatijnzwam
Hygrocybe ceracea ~ Elfenwasplaat
Hygrocybe insipida ~ Kabouterwasplaat
Hygrocybe obrussea ~ Wantsenwasplaat
Hygrocybe unguinosa ~ Grauwe wasplaat

Gevoelig (GE, 9 soorten)

Clavaria asterospora ~ Witte sterspoorknotszwam
Clavaria pullei ~ Zwartbruine knotszwam
Clavulinopsis luteoochracea ~ Okergele knotszwam
Entoloma calaminare ~ Zinksatijnzwam
Entoloma lividocyanulum ~ Bleek staalsteeltje
Hygrocybe calciphila ~ Kalkvuurzwammetje
Hygrocybe subglobispora ~ Spitse wasplaat
Microglossum olivaceum ~ Olijfgroene knotszwam
Tremellodendropsis tuberosa ~ Koraaltrilzwam

Dankwoord.

Mijn dank gaat uit naar de mycologen die hun waarnemingen toestuurd naar de kartering van de N.M.V. De gegevens die tot en met 1996 zijn ingestuurd zijn opgenomen in dit artikel. Met name wil ik de volgende personen en instanties bedanken: de leden van de

Paddestoelen Studiegroep Limburg, de heer B. Groenewoud voor de verkregen toestemming en Yvanka Pfeifer en Leo Jalink voor aanvullingen en hulp bij dit artikel.

Literatuur

- Arnolds, E.J.M., Ommering, G. van 1996. Bedreigde en kwetsbare paddestoelen in Nederland. Toelichting op de Rode Lijst. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 24.
- Bollen, J. 2002. Kroonjuwelen en andere mycologische snuisterijen 4. Het noordelijke deel van het Bunderbos c.a. Coolia 45: 95-100.
- Jalink, L.M., Keizer, P.J., Brouwer, E. 2002. Paddestoelen in schrale graslanden. Beheersadvies in het kort. Natuurhistorisch maandblad 91: 85-86.
- Keizer, P.J. 2002. Paddestoelen in natuurterreinen in Zuid-Limburg en hun indicatie voor het beheer. Natuurhistorisch maandblad 91: 59-66.
- Rald, E. 1985. Vokshatte som indikaterarter for mykologisk vaerdifulde overdrevslokaliteter. Svampe 11: 1-9.
- Ummels, J. et al. 1998. Geulle, He(e)melsbreed Flora en Fauna van Geulle. Uitgave Heemkunde vereniging Geulle.

ZUID-HOLLANDSE ZWAMDAG

De Zuid-Hollandse Zwamdag wordt dit jaar gehouden op zaterdag 15 februari. Plaats van samenkomst is zoals gebruikelijk Natuurcentrum 'De Boshoeck', Bospad 3 (achter het Bachplein) in Schiedam. Per openbaar vervoer te bereiken met de trein naar Schiedam-Nieuwland en vervolgens tramlijn 1 richting Woudhoek. Uitstappen bij de halte Bachplein. Wie met de auto komt moet op de A20 (Gouda-Hoek van Holland) afrit 10 nemen naar Schiedam-Noord. Onderaan de afslag linksaf, dit is de Churchillaan. Deze laan volgen tot het derde verkeerslicht. Er staat op een gegeven moment rechts een aanduiding voor het komende kruispunt. Op een blauw bord staan vier pijlen, één voor rechtsaf, één voor rechtdoor en twee voor linksaf. Hier de baan voor rechtdoor kiezen. (In feite moet je enigszins schuin oversteken.) Na een bocht om het gebouw 'De Blauwe Brug' heen de bordjes naar 'De Boshoeck' volgen. Aan het eind van de flat die je passeert de auto parkeren en te voet verder, de trambaan oversteken. Degenen die uit de richting Hoek van Holland of door de Beneluxtunnel komen moeten ook afrit 10 nemen en linksaf slaan onderaan de afslag, maar daarna bij het eerste verkeerslicht linksaf. Dit is dan weer de Churchillaan. Zie verder hierboven (één verkeerslicht extra).

Het programma van deze dag zal er weer traditioneel uitzien. De vertegenwoordigers van de werkgroepen vertellen over het wel en wee van het afgelopen jaar en er zijn vast ook wel een paar mensen die hun persoonlijke ervaringen met ons willen delen. Graag tijdje aan mij doorgeven!

Vanaf 10.00 uur is er koffie of thee. De lunchpauze is om ongeveer 12.30 uur (zelf brood meebrengen). Om ongeveer half vier zijn we meestal wel uitgezwamd. Ik hoop weer veel Zuid-Hollanders te ontmoeten en gezellig bij te praten!

Grieta Fransen